

5. Кашлев С.С. Технология интерактивного обучения / С.С. Кашлев. – Минск, «Белорусский верасень», 2005.

6. Кравчук О.М. Моделювання професійної діяльності майбутнього вчителя математики у навчально-му процесі / О.М. Кравчук // Матер. Всеукр. наук.-

практ. інтернет-конференції (26–27.02.2015 р.). – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – С. 24–27.

7. Макаренко А.С. Гра / А.С. Макаренко // Твори: в 7 т. – К., 1954. – Т 4. – С. 367–368.

8. Олейник Т.І. Рольова гра у навчанні англійської мови в 6–8 класах: Посібник для вчителів / Т.І. Олейник. – К.: Освіта, 1992. – 128 с.

УДК 371.134:372.4

СТРУКТУРА І КРИТЕРІЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ФОРМУВАННЯ КОНСТРУКТИВНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Олійник О.В., асистент
кафедри педагогіки та методики початкової освіти
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті розглянуто змістову суть понять «готовність», «готовність фахівців до професійної педагогічної діяльності», «готовність майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів». На основі авторського тлумачення готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів визначено компоненти, показники, критерії та рівні готовності студента до означеної діяльності.

Ключові слова: майбутній учитель початкової школи, готовність, готовність майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів, компоненти, критерії, показники, рівні.

В статье рассмотрена содержательная суть понятий «готовность», «готовность специалистов к профессиональной педагогической деятельности», «готовность будущих учителей начальной школы к формированию конструктивных умений младших школьников». На основе авторского толкования готовности будущих учителей начальной школы к формированию конструктивных умений младших школьников определены компоненты, показатели, критерии и уровни готовности студента к указанной деятельности.

Ключевые слова: будущий учитель начальной школы, готовность, готовность будущих учителей начальной школы к формированию конструктивных умений младших школьников, компоненты, критерии, показатели, уровни.

Oliinyk O.V. STRUCTURE AND CRITERIA READY PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO THE FORMATION OF STRUCTURAL SKILLS YOUNGER SCHOOLCHILDREN

In the article the essence of semantic concepts of "readiness", "readiness specialists for professional pedagogical activity", "readiness of primary school teachers to form constructive abilities primary school children". Based on the author's interpretation of future primary school teachers to form constructive abilities of younger schoolchildren defined components, performance criteria and readiness of the student to the designated activity.

Key words: primary school teachers, willingness, readiness of primary school teachers to form constructive skills of younger pupils, components, criteria, indicators, level.

Постановка проблеми. Стратегічним завданням реформування освіти в Україні є всебічний розвиток особистості, розкриття і реалізація її творчого і духовного потенціалу у різних видах діяльності.

Найбільш сприятливим для розвитку творчого потенціалу дитини є період навчання в початковій школі, оскільки саме в цей час закладається фундамент для формування творчих умінь учнів, зокрема й конструктивних.

Підготовка студентів – майбутніх учителів початкової школи – до формування

конструктивних умінь молодших школярів передбачає насамперед формування відповідної готовності вчителя створити сприятливі умови для здійснення означеного процесу. Вона є узагальненим результатом процесу підготовки у визначеному аспекті і повинна виявлятися у: позитивному ставленні до своєї педагогічної діяльності; адекватних вимогах до діяльності та професії; певних рисах характеру, здібностях, темпераменті, мотивації; наявності необхідного обсягу знань, умінь, навичок; стійких професійно важливих особливостях

сприймання, уваги, мислення, емоційних і вольових процесів.

Для об'єктивного аналізу особливостей формування готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів важливо мати правильне розуміння її змістових компонентів, критеріїв та показників, оскільки без їх розробки неможливо об'єктивно оцінити сформованість цього феномену.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми готовності вчителя початкових класів до професійної діяльності загалом присвячені наукові розробки Н. Бібік, В. Бондаря, Н. Глузман, Н. Кічук, Л. Коваль, С. Мартиненко, О. Савченко, Л. Хомич тощо.

Аналіз психолого-педагогічних джерел свідчить про те, що проблема визначення критеріїв і показників ефективності професійного навчання висвітлюється у працях багатьох дослідників (Є. Барбіна, І. Богданова, І. Гавриш, С. Гільманов, В. Гриньова, І. Дичківська, В. Загвязінський, І. Ісаєв, Е. Карпова, Н. Кічук, А. Линенко, О. Мороз, В. Сластьонін, О. Шапран).

Особливої актуальності сьогодні набуває питання готовності майбутнього вчителя початкових класів до формування конструктивних умінь молодших школярів, яке досі не було предметом ґрунтовного наукового дослідження.

Відповідно, завданням статті є обґрунтування сутності поняття «готовність» та похідних від нього тлумачень, у формулюванні власного визначення готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів та у визначенні її структури, критеріїв та показників.

Виклад основного матеріалу дослідження. З аналізу філософської, енциклопедичної та спеціальної літератури можемо констатувати, що поняття «готовність», незважаючи на його широку вживаність, не має однозначного трактування.

Філософи розуміють готовність людини до діяльності як певний стан її свідомості: «Будь-яка діяльність включає в себе мету, засоби, результати і сам процес діяльності, <...> невід'ємною характеристикою діяльності є її усвідомлення» [8, с. 160].

У сучасному тлумачному словнику української мови «готовність» розглядають як стан готового або бажання зробити що-небудь [1, с. 257].

За психологічним словником, готовність витлумачено як стан підготовленості, в якому організм налаштований на дію чи реакцію; такий стан людини, при якому вона го-

това отримати користь із певного досвіду [6, с. 200].

Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури показав, що поняття готовності до виконання діяльності, незважаючи на його поширеність, не має однозначного визначення. Науковці трактують це поняття як: особливий психологічний стан, що виникає на етапі підготовки людини до включення в діяльність; актуалізацію та пристосування можливостей для успішних дій у певних умовах; якісне психологічне новоутворення у структурі особистості майбутнього спеціаліста на певному рівні його розвитку, що виявляється як вибіркова активність на стадіях підготовки, включення і виконання професійної діяльності [4].

Існування в науковому обігу різних підходів до розуміння дефініцій «готовність», «готовність до діяльності» викликає багатоманітність тлумачень й інших, похідних від неї, понять, зокрема, готовності фахівців до професійної педагогічної діяльності.

Готовність фахівців до професійної педагогічної діяльності розглядається в науково-педагогічній літературі як: поняття, що включає комплекс вимог до фахівця, на який необхідно спиратися при його навчанні і вихованні (В. Сластьонін [7, с. 33]); сукупність сформованих у майбутнього вчителя на необхідному рівні мотивів, професійних знань, умінь і навичок, а також певний досвід застосування їх на практиці (М. Овчиннікова [5]); складне інтегративне утворення, що включає мотиваційний, емоційно-вольовий, пізнавальний компоненти (І. Дичківська [2]).

Науковці визначають такі компоненти готовності студентів до професійної педагогічної діяльності: мотиваційний, змістовий, діяльнісно-технологічний, технологічний, креативний, рефлексивний, пізнавальний, когнітивний, операційний.

У дисертаційних дослідженнях останніх років, присвячених проблемі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи (О. Івлієва, В. Сирота, О. Макарова та ін.), визначено сутність та компоненти окремих видів готовності майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності.

Так, О. Івлієва розглядає готовність майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності як «цілісне стійке утворення, яке є фундаментальною умовою успішного виконання функцій, організації ефективного навчального процесу молодших школярів і результатом професійно-педагогічної підготовки вчителя». У структурі цієї готовності дослідниця виділяє мотиваційний, змістово-процесуальний та рефлексивний компоненти [3, с. 24].

На думку Л. Хомич [9], поняття «готовність учителя початкових класів до професійної діяльності» дуже ємне, адже відображає і психологічну, і педагогічну, і предметну підготовку, а також передбачає сформованість особистісних якостей педагога та визначає завдання, які необхідно виконувати у процесі формування професійної готовності майбутнього вчителя початкової школи: утверджувати у студентів віру в кожную дитину, у свої педагогічні здібності та можливості, прищеплювати навички творчого виконання педагогічних завдань, прагнення до самовдосконалення.

Враховуючи результати проведеного теоретичного аналізу поняття, вважаємо, що готовність майбутнього учителя початкової школи до професійно-педагогічної діяльності – це важлива інтегративна якість і його стійка особистісна характеристика, що виявляється в здатності здійснювати ефективну педагогічну діяльність і є результатом процесу професійної підготовки вчителів у вищих навчальних закладах.

Аналіз і узагальнення відповідних підходів із загальнонаукових джерел, педагогіки вищої школи, дидактики дозволяє робити висновки про досить значну складність визначення поняття «*готовність майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів*», яку ми розуміємо як інтегративну якість креативної особистості вчителя, що характеризується його позитивним ставленням до формування конструктивних умінь молодших школярів, стійкою професійною спрямованістю на її здійснення, науково-теоретичною і практичною підготовленістю педагога (сформованість професійних знань, умінь, навичок), яка дає змогу творчо та успішно здійснювати означену діяльність.

Необхідною та важливою передумовою визначення ефективності підготовки майбутніх учителів початкової школи є обґрунтування відповідних критеріїв, показників та рівнів сформованості їхньої готовності до формування конструктивних умінь молодших школярів. Саме на основі них ми зможемо забезпечити діагностично-прогностичний характер підготовки майбутніх учителів початкової школи до означеного виду діяльності.

Перш ніж обґрунтувати критерії та показники, які дозволяють діагностувати рівень сформованості компонентів готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів, звернемось до трактування цих понять в енциклопедичній літературі.

Так, відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови,

поняття «критерій» розглядається як «підстава для оцінки, визначення та класифікації чогось; мірило» [1, с. 588], а «показник» як 1) свідчення, доказ, ознака чого-небудь; 2) наочні дані про результати якоїсь роботи чи процесу, дані про досягнення чого-небудь; 3) явище або подія, на підставі яких можна робити висновки про перебіг якого-небудь процесу; 4) кількісна характеристика властивостей процесу виробу [1, с. 1024].

Отже, критерій виражає найбільш загальну суттєву ознаку, за якою може відбуватися оцінка, порівняння педагогічних явищ, процесів, якісна сформованість. Ступінь прояву критерію виражається в конкретних показниках. Тому «критерій» за своїм обсягом є ширшим поняттям, ніж «показник».

Нами виокремлено критерії та показники, за якими визначаються рівні сформованості мотиваційного, когнітивного, креативно-діяльнісного та оцінно-рефлексивного компонентів готовності майбутніх фахівців до формування конструктивних умінь молодших школярів як необхідного теоретичного підґрунтя для дослідження ефективності підготовки майбутніх учителів початкової школи до зазначеної діяльності. Розкриємо взаємозв'язок компонентів, критеріїв та показників готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів.

Мотиваційний компонент готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів:

– критерії готовності: педагогічна спрямованість, інтереси, мотиви та переконання, що організують і спрямовують волю зусилля на здійснення досліджуваної діяльності;

– показники готовності: розуміння й прийняття сутності, місця конструктивних умінь у проектно-технологічній підготовці учнів початкової школи; позитивне ставлення до формування конструктивних умінь, бажання володіти ними, використовувати у своїй практичній діяльності та формувати їх в учнів початкової школи; мотивація на досягнення успіху під час формування конструктивних умінь в учнів початкової школи; професійна потреба в готовності до формування конструктивних умінь молодших школярів.

Когнітивний компонент готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів:

– критерії готовності: професійно-теоретична поінформованість; фахово-методична зорієнтованість й обізнаність в сфері

формування конструктивних умінь молодших школярів;

– показники готовності: сукупність психолого-педагогічних, методичних, художньо-естетичних, техніко-технологічних знань, їх повнота, глибина та усвідомленість; зміст знань у сфері методики формування конструктивних умінь молодших школярів; науковість.

Креативно-діяльнісний компонент готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів:

11) критерії готовності: уміння та навички формування конструктивних умінь молодших школярів у професійній діяльності, креативна спрямованість діяльності майбутнього вчителя початкової школи;

12) показники готовності: уміння, що необхідні для процесу формування конструктивних умінь молодших школярів (організаційні, комунікативні, діагностичні, проєктивні, конструктивні, художньо-технічні); володіння методикою формування конструктивних умінь молодших школярів; креативна спрямованість вчителя у професійній діяльності.

Оцінно-рефлексивний компонент готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів:

– критерії готовності: отримання зворотної інформації про рівень оволодіння учнями конструктивними уміннями та аналіз власного досвіду, корекція результатів та удосконалення змісту професійної діяльності;

– показниками готовності є вміння аналізувати та оцінювати результатів діяльності молодших школярів, аналізувати власний досвід та результати своєї професійної діяльності, робити прогноз дій, потрібних для корекції виявлених відхилень.

Розробка структури готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів неможлива без обґрунтування рівнів прояву цього процесу.

В енциклопедичній літературі поняття «рівень» трактують як ступінь величини, розвиток чого-небудь.

Спираючись на визначені вище критерії готовності, а також відповідні їм показники, нами окреслено рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів: творчий (високий), репродуктивний (достатній) та елементарний (низький).

Висновки з проведеного дослідження. Відповідно до мети і завдань нашого дослідження, на основі аналізу

психолого-педагогічної, методичної літератури уточнено сутність поняття «готовність майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів», визначено й обґрунтовано основні критерії та показники сформованості зазначеної готовності. Ступінь обґрунтованості критеріїв і показників сформованості кожного компонента готовності є підставою для таких її рівнів у студентів – майбутніх учителів початкової школи: творчого (високого), репродуктивного (достатнього) та елементарного (низького).

Обсяг статті не надає нам можливості широко розкрити всі аспекти готовності майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів. Подальші дослідження проблеми формування зазначеної готовності орієнтовані на моделювання процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250 000 слів / Укл. і гол. ред. В. Бусел. – К.: Іпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
2. Дичківська І. Основи педагогічної інноватики: навч. посібник / І. Дичківська. – Рівне: Зелент, 2001. – 222 с.
3. Івлієва О. Науково-педагогічне обґрунтування моделі готовності фахівця, здатного до творчої самореалізації / О. Івлієва // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць / ред. кол. Н. Гузій (відп. ред.) [та ін.]. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2000. – Вип. 4. – С. 35–46.
4. Линенко А. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования»; 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования» / А. Линенко. – К., 1996. – 403 с.
5. Овчинникова М. Подготовка будущих учителей начальных классов к вариативной организации учебно-познавательной деятельности учащихся на уроках математики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования» / М. Овчинникова. – Ялта, 2003. – 255 с.
6. Ребер А. Большой толковый психологический словарь : в 2 т. : пер. с англ. / А. Ребер. – М.: Вече, 2000. – Т.1: А–О. – 592 с.; Т.2: П–Я. – 560 с.
7. Сластенин В. Готовность педагога к инновационной деятельности / В. Сластенин, Л. Подымова // Педагогическое образование и наука. – 2006. – № 1. – С. 32–37.
8. Філософський словник / за ред. В. Шинкарука. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: УРЕ, 1989. – 800 с.
9. Хомич Л. Професійно-педагогічна підготовка вчителів початкових класів: монографія / Л. Хомич. – К.: Магістр-S, 1998. – 200 с.